

Tarım satış Kooperatifleri ve birlikleri hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 2/XI/1935 - Sayı : 3146)

No.
2834

Kabul tarihi
21 - X 1935

BİRİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı hükümlerden faydalanmak üzere en az on çiftçi aralarında değişir kapitalli, değişir ortaklı ve buçlu soravlı tarım satış kooperatifleri kurabilirler.

Çiftçi olmayan veya kooperatifin çalıştığı ürünler üzerinde tecim veya komisyonculuk yapanlar bu kooperatife giremezler.

Tarım satış kooperatifleri, tarım satış kooperatifleri birliklerinin kurulabileceği bölgelerde Ekonomi bakanlığının onamile kurulur. Aynı ürünün satışı için bir yerde birden çok satış kooperatifi kurulamaz.

İKİNCİ MADDE — En az üç tarım satış kooperatifi, satışını yaptıkları ürünlerin çikat ve piyasa merkezlerinde Ekonomi bakanlığının onamile bir tarım satış kooperatifleri birliği kurarlar. Her çikat ve piyasa merkezinde bir ürün için ancak bir birlik kurulabilir.

Bir birlik bir kaç ürünün satış ve çikat işleriyle de uğraşabilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Tarım satış kooperatiflerle birliklerinin kuruluş sonuçları:

- a - Ortakların ürünlerine devamlı sürüm ve alıcılar bulmak;
- b - Lüzumunda bu ürünleri ham madde olarak işlemek ve böylece elde edilen maddelerin satışını yapmak;
- c - İç ve dıştaki araçlara giden kazancı üretmenlere mal ederek durumlarını yabancı ülkelerdeki üretmenlere karşı kuvvetlendirmek;
- ç - Piyasada düzen verici bir yer alarak fiyatların zararlı dalgalanmalarının önüne geçmek, ürünlerin yoğun piyاسasında en iyi fiyatlarla satışını başarmak;
- d - Yurd ürünlerinin standartlaştırılmasında üretmenlerle çikatçılara düşen ödevleri gerçekleştirmek;
- e - Ortakların üretim ihtiyaçlarına yarayan her çeşit araç ve yaraçları toplan ucuz olarak edininp dağıtmak gibi çikat ürünlerini ucuza maletmek, kalitesini iyileştirmek, satış kapasitesini artırmak ve bunların arsulusal piyasalarda en iyi fiyatla satışını sağlamaktır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı tarım satış kooperatiflerle birliklerinin ortaklarınca imzalanacak ana mukavelename formülleri Ziraat bankasınınca hazırlanır, Ekonomi bakanlığınca onamır ve İera Vekilleri Kurulunca kabul edilir.

Ana mukavelename formüllerinde yapılacak değişiklikler de böylece yapılır.

Ana mukavelenamelerde bu kanundaki hükümler arasında başlıca aşağıda yazılı şeyler saptanır:

- a - Ortakların ve ortak kooperatiflerin vasıfları, şartları, ödevleri, yetkeleri ve soravları;
- b - Ortakların ve ortak kooperatiflerin yükenecekleri ortaklık paylarıyla teslim edecekleri ürün arasındaki nisbetleri;
- c - 16 ve 17 nci maddelere göre toplanacak yedek akçeden harcanmasını gerekli kılacak haller;

- ç - Yönetim ve kontrol kurullarının kuruluş tarzları ve ödevleriyle soravları;
- d - Genel kurulların ödev, yetke, soravları ve toplantılarına ilgili hükümler;
- e - Kooperatifin ve birliklerin işleri ve karşılıklı ilgileri;
- f - Ortaklara ve ortak kooperatiflere teslim ettikleri ürünler karşılığı yapılacak avansların dağıtılma nisbet ve şekilleri, hesap kesimi ve fiat farkının dağıtılması;
- g - Kooperatifin ve birliklerin fesih ve tasfiyesi.

BEŞİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatiflerinin kapitalleri ortaklarının yükenecekleri ortaklık paylarından meydana gelir. Bu kapitalin en az haddi ile bir ortaklık payının tutarı ve ödeme şekilleri ve bir yılda teslim edecekleri mallarla uygun olmak üzere ortağın yükeneceği pay derecesi kooperatifin çalışacağı alanın ekonomik durumuna ve işleme ve çıkart lüzumuna göre ana mukavelename ile saptanır.

Ortağın teslim edeceği mal arttıkça yükeneceği pay sayısı da ona göre artar ve ticaret kanununda yazılı 500 liralık en yukarı haddi de aşabilir. Kooperatifin kurulabilmesi için yüklenilen kapitalin yirmide birinin alınmış olması şarttır.

Ortakların üçüncü şahıslara karşı soravı, yükendikleri ortaklık payı ve satış kooperatiflerine her yıl vermeği yükendikleri ürünün duru tutarı ile buçludur.

ALTINCI MADDE — Tarım satış kooperatifleri birliklerinin kapitalleri ortaklık paylarının miktarı ve tutarı ile ödenme şekilleri ve birliğin işe başlayabilmesi için alınması lâzımgelen en aşağı kapital haddi beşinci madde hükümlerine bağlıdır.

Ancak ortak kooperatiflerin birlik işlerinden dolayı üçüncü şahıslara karşı soravı, yükendikleri ortaklık payının tümü ve birliğe her yıl teslimini üstlerine aldıkları ürünler tutarının yarısı ile buçludur.

YEDİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatifleri ortakları, on sene ortaklık yapmadıkça ve yükendikleri ortaklık payının hepsini ödemedikçe ortaklıktan çıkamazlar. Bu şartlar içinde çıkanlarla bulunduğu kooperatif bölgesinden başka yere taşınarak veya o bölgede kooperatifi ilgilendiren tarım üretim işinden çekilerek bu şartları yapmadan kooperatiften ayrılanlara ortaklık payları geri verilir veya ortağı bulunduğu satış ve kredi kooperatiflerindeki borcuna karşı tutulur.

Ölen ortaklar için de bu hükümler taptanır.

Her ne şekilde olursa olsun ortaklıkları ortadan kalkanların bu kanun hükümlerinden doğacak soravları, kooperatife olan ilgilerinin kesildiği yılın sonundan başlayarak iki yıl sürer.

SEKİZİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatiflerle birliklerinin ortaklık payları rehin veya haczedilemeyeceği gibi başkalarına da devredilemez.

DOKUZUNCU MADDE — Tarım satış kooperatifleri ortakları, satış kooperatifinin kuruluş ergeleri arasına giren ürünlerinin hepsini her yıl kooperatife teslim yükümlüdedir. Ortaklar bu gibi tarımsal ürünlerinin ne kadar ve ne çeşit olduğunu kooperatiflerin saptayacakları vakitlerde ve şekillerde bu kooperatiflere bildirirler.

Bunu yapmayanlar veya bildiklerini doğru yazmayanlar satış kooperatiflerinin yönetim ve genel kurumlarının onamile kooperatiften çıkarılırlar. Böyle çıkarılan ortakların payları için 15 nci madde hükümleri taptanır. Bu gibiler ortak oldukları tarım kredi kooperatiflerinden de çıkarılırlar.

Yukarıdaki hükümlerin yapılmaması ortağın elinde olmayan sebeplerden ileri gelmiş ise bu maddedeki hükümler taptanmaz.

ONUNCU MADDE — Tarım satış kooperatifleri ortaklarından aldıkları bütün ürünleri birliğe teslim yükümlüdürler. Bu ürünleri birliğe vermekten çekinen veya onları birliğin yazılı iznini almadan başkalarına satan satış kooperatiflerinin yönetim kurulları hakkında 11 nci madde hükmü taptır.

ON BİRİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatiflerinin veya birliklerinin para ve malları, blânço, zabıtname, rapor ve başka bütün evrak, defter ve belgeleri üzerinde suç işleyen yönetim ve kontrol kurulları başkan ve üyeleri ile işyarları ve eksperleri bu suçlarından dolayı Devlet işyarları gibi ceza görürler.

Ekonomi bakanlığınca yaptırılacak kontrol sonucunda suçları anlaşılanların işlerine son verilebilir. Yönetim kurulu başkan ve üyeliklerinden çıkarılanların yerine genel kurulca seçim yapılmıca yadek aynı ödev ve yetke ile Ekonomi bakanlığı tarafından başkaları atanır.

ON İKİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinin bütün işleri ve kayıt ve defterleri Ziraat bankasının ve Ekonomi bakanlığının kontrolüne bağlıdır.

Bu kontrolde güçlük gösteren kooperatif ve birliklerin yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile direktör ve işyarları Ekonomi bakanlığının emrile vazifelerinden çıkarılır.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birlikleri Ekonomi bakanlığının iznile taşısız mal alabilirler. Bu mallar ipotek edilemeyeceği gibi haciz de olunamaz.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinin iş ve hesap usullerini ve tutacakları defterleri Ekonomi bakanlığı saptar. Bu defterler ticaret kanununun 66 ve 487 nci maddelerinde yazılı defterlerin yerine geçer.

ON BEŞİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinde karşılıksız borçların kapatılmasına mahsus olmak üzere bir yedek akçe ayrılır.

Bu yedek akçe:

a - Bir sene içinde birliğe teslim edilen ürünlerin duru tutarından kesilecek binde üçten;

b - Kooperatiften çıkarılan veya yedinci maddede yazılı sebepler dışında kooperatiften çıkanların ortaklık hisselerinden;

c - Yedek akçenin gelirlerinden;

e - Hükûmetçe verilecek tahsisattan toplanır.

Tarım satış kooperatifleri birliklerinin yedek akçesi;

a - Bir yıl içinde satılan ürünlerin duru tutarından kesilecek binde üçten;

b - Duru kazançtan her yıl sonunda ayrılacak % 10 dan;

c - Yedek akçenin gelirlerinden;

ç - Hükûmetçe verilecek tahsisattan toplanır.

Yedek akçelerin yarısı Ekonomi bakanlığının iznile taşısız mal satın almağa veya yapmağa sarfolunabilir.

ON ALTINCI MADDE — Tarım satış kooperatifleri birliklerinde yıllık işlerinden dolayı yıl sonunda çıkacak zararları karşılamak üzere ikinci bir yedek akçesi ayrılır. Bu yedek akçe birliğin bir yıl içinde sattığı ürünlerin duru tutarından kesilecek binde dört nisbetindeki paralardan toplanır.

ON YEDİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatifleri birlikleri ana ödev olarak ortak kooperatiflerinin teslim ettikleri ürünleri değerlendirirler ve satarlar.

Şu kadar ki, aşağıda yazılı hallerde ortak olmayanların ürünlerini de alıp satabilirler:

a - Ortak kooperatiflerin teslimini yükenecekleri ürünlerin hepsi veya bir kısmı teslim edilmediği veya edilemediği vakit birliğin çalıştığı piyasalarda varlığını göstermek ve yapılmış veya yapılması tecim bakımından lüzumlu olan yükümlerinin yerine getirilmesi ergesile;

b - Birliğin ahçıları istediği halde ortak kooperatiflerce teslim edilen ürünler arasında hiç veya yeter derecede bulunmayan kalitelerin elde edilmesi ergesile;

c - Hükûmetçe görülecek lüzum üzerine koruma ergesile.

Birliğin bu satın almalarında, ortak kooperatifler aracılık ederler.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinin banka ve kredi işleri Ekonomi bakanlığının direktiflerine uygun olarak Ziraat bankasıyla yapılır. Lüzum ve ihtiyac halinde Ziraat bankası ile yapılacak danışma üzerine bu işler Ekonomi bakanlığının göstereceği bankalar tarafından da yapılabilir.

ON DOKUZUNCU MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinin işleri genel kurullarınca seçilen dörder kişilik yönetim kurulları tarafından görülür. Birliğin genel direktörü doğrudan doğruya Ekonomi bakanlığınca atanır. Genel direktör yönetim kurulunun tabii üyesi sayılır. Birlik adına imza koymağa yetkeli başka işyârlarla satış kooperatifleri direktörlerinin atanması ve işlerinden çıkarılması Ekonomi bakanlığının kabulüne bağlıdır.

Satış kooperatiflerinin direktörleri de yönetim kurulunun tâbi üyesidir.

Tarım satış kooperatifleriyle birliklerini süreli tarzda kontrol edecek olan ikişer kişilik kontrol kurulları da genel kurullarca seçilir.

Birliklerde aynı yetke ve soravlarla çalışacak bir üçüncü murakıbı doğrudan doğruya Ekonomi bakanlığınca atanır.

YIRMİNCİ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birlikleri genel kurullarının yapacakları seçimler ve verecekleri kararlar Ekonomi bakanlığının onamı ile tamamlanır.

Su kadar ki, seçilen yönetim kurulları seçim gününden itibaren kooperatif ve birlik işlerini görmeğe yetkilidirler.

Genel kurulların kararları kooperatif ve birliklerce toplantı görüşmelerinin tutulmalarıyla birlikte üç gün içinde taahhüdü olarak postaya verilip bakanlığa gönderilir.

Bakanlık postaya verildiği tarihten başlamak üzere en çok bir ay içinde bu kararları inceleyerek tasdik veya redde dair sonucunu kooperatif ve birliğe bildirir.

Bu müddet içinde incelenmesi bitirilmeyen kararlar tasdik edilmiş sayılır.

YIRMİ BİRİNCİ MADDE — Bu kanuna göre kurulmuş olan satış kooperatifleri ve birliklerinin:

a - Kapital ve yedek akçeleri vergi, resim ve harelardan;

b - Ödün alma ve verme işleriyle para yatırma ve başka bütün işlerinde yapılacak sened, rapor, mukavelename ve kâğıdlarla resmî dairelere verecekleri dilekçeler damğa resminden;

c - Satın alacakları tasıtsız mallar için ferağ harcı ile damga resminden;

ç - Birbirinden ve ortaklarından alacakları ürem ve komuşyonlar muamele vergisinden;

d - Tasdik ettirecekleri her türlü kâğıd ve defterler (ücreti adil) müstesna olmak üzere noterlerce alınan harç ve resimden bağıksızdır.

Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinin teslim alacakları ürünleri işlemek ve

temizlemek ve bunların standartlaştırılmasını yapmak ve bundan başka ergeler için yapılacak koyaçlarla iş kurağları, teşviki sanayi kanunundaki bağışıklıklardan faydalanırlar.

Bu kurağı Devlete aid arazi üzerinde yapılmak istenirse bu yerler 1331 yılı vergi kıymetlerinin üç katı ile kooperatif ve birliklerin üstüne geçirilir.

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Üçüncü şahıslarla tarım satış kooperatifleri veya birlikleri arasında çıkacak uymazlıklar o kooperatifin veya birliğin yönetim merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelerde görülerek hükme bağlanır.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Tarım satış kooperatifleriyle birliklerinin ana mukavelenameleri noterlerce yirmi birinci maddenin «D» fıkrasına göre tasdik ve ilân edilir.

Tarım satış kooperatifleriyle birlikleri ticaret kanununun 482,501 ve 502 nci maddeleri hükümlerine bağlı degildirler.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Tarımsal ürünler satmak ergesile bu kanun hükümlerinin başlanmasından önce kurulmuş olan kooperatiflerin bu kanun hükümlerine bağlı olabilmeleri ve ana mukavelenamelerinin 4 nci maddede yazılı formöle göre değiştirilmesi için, altı ay içinde üsnomal olarak toplanacak genel kurullarınca bir karar alınması ve bu kararın Ekonomi bakanlığınca onaylanması lâzımdır.

MUVAKKAT MADDE — Tarım satış kooperatiflerinin ortaklarındaki ve birliklerin de ortak kooperatiflerdeki alacakları için tarım kredi kooperatifleri kanununun muvakkat 2 nci maddesi hükmü taptandır.

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunun hükümleri yayım tarihinden başlar.

YİRMİ ALTINCI MADDE — Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

27 teşrinievvel 1935

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası

: 23 - X - 1935 ve 1/153

Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası

: 27 - X - 1935 ve 4/1084

Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cild ve sayfa numaraları

Cild Sayfa

: 2 140

4 184

5 47:63,76,103:106,108,109,113:116